

## **Bram Grandia in het Nederlands Dagblad, 20 februari 2023**

reactie op Klaas Vos

### **Over Poetin spreken als ‘de duivel in eigen persoon’. Dan maak je het jezelf te makkelijk**

*Collega-theoloog Klaas Vos heeft van zijn hart geen moordkuil gemaakt. ‘Waar overleg niet meer mogelijk is, waar geen brug meer geslagen kan worden, waar het kwaad hardnekkig vlees en bloed is geworden, dan rest slechts strijd’, schrijft hij onder meer. Bram Grandia • lid van de theologische werkgroep van Kerk en Vrede*

Door over Poetin als ‘het kwaad’ te spreken, door hem Amalek en de duivel in eigen persoon te noemen, maak je het jezelf te makkelijk. Zo wordt de oorlog tegen Poetin een heilige oorlog met God aan onze kant. Dat doet geen recht aan de complexiteit, ook van deze oorlog. Wat mij het diepste raakt, is dat hij zo het pacifisme en alle pogingen om tot onderhandelingen en een staakt-het-vuren te komen geen recht doet. Gelukkig hebben we een man die we samen bewonderen, professor Hannes de Graaf.

### **PSP**

De Graaf is een theoloog die mij als theologiestudent inspireerde om én lid te worden van de christelijke vredesbeweging Kerk en Vrede én van een politieke partij die pacifisme en socialisme met elkaar wilde verbinden, de PSP. Ik maakte studie van ‘de gereformeerden en het oorlogsvraagstuk’. Ik ontdekte de teksten van professor Bavinck waarin hij - geschokt door de Eerste Wereldoorlog - begint te twijfelen aan de mogelijkheid van een rechtvaardige oorlog. Ik las het boek De zondeval van het christendom (1928) van professor G.J. Heering, een van de oprichters van Kerk en Vrede (1924). Hij schrijft aan het einde van zijn boek: ‘Wij zijn meer dan pacifisten, ook al willen wij zeer zeker de vrede dienen en de oorlog in al zijn vormen bestrijden, overtuigd dat zonder deze principiële bestrijding het vredesstreven doodloopt. Maar men begrijpt ons verkeerd, als men in ons alleen maar pacifisten, antimilitaristen ziet. Dan heeft men de diepste reden van ons verzet niet begrepen. Ons ‘anti’ is slechts de keerzijde van ons ‘pro’, pro Christo, pro Rege (voor koning Christus). De diepste reden van ons verzet is het brandend verlangen om het christendom los te slaan van de oorlogsidee.’

Het is die passie die Kerk en Vrede en mij beweegt. Kerk en Vrede problematiseert de theologische rechtvaardigingen van oorlogen. We analyseren oorlogspropaganda. We veroordelen de oorlog van Rusland tegen Oekraïne, maar benoemen ook de gemiste kansen op vrede met de Sovjet-Unie na 1989 en met Rusland nu. We deden niet mee met een kruistocht tegen het communisme toen en tegen Rusland nu. We stellen de beelden van ‘de kinderen van het licht’ die vechten tegen ‘de kinderen van de duisternis’ onder theologische kritiek. Steeds opnieuw duiken die beelden over de ander op, zowel in Rusland als in het Westen. Ze vormen een belangrijk onderdeel van iedere kruistocht-ideologie.

### **vijand**

Afgelopen zondag werd in kerken die zich houden aan het Oecumenisch leesrooster Mattheüs 5:38-48 gelezen. Uitgerekend een jaar na het begin van de oorlog horen we de oproep van Jezus om je vijand lief te hebben. Jezus zegt tegen zijn hoorders dat ze uit het gebod om hun naaste lief te hebben de conclusie trokken dat ze hun vijand moeten haten. Jezus betreft ook de vijand in het liefdesgebod. Immers, God laat zijn zon schijnen over

rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Dus ook over Wagner, de wrede leider van de Wagnergroep en over Poetin. Nee, beste dominee, nu leg je het helemaal verkeerd uit. Jezus had het niet over de Romeinen, hij had het niet over de grote politiek, zegt u misschien. Hoe weten we dat? Jezus zag in zijn tijd heel goed waar geweld op uitloopt. Wie het zelotische (de gewapende verzetsbeweging in Jezus' tijd) zwaard opneemt, zal door het Romeinse zwaard vergaan. Jezus wijst zijn leerlingen een andere weg. Hoe ga je die weg vandaag? In 1957 -midden in de Koude Oorlog - verscheen het boekje In gesprek met de Bergrede van de eerder genoemde professor De Graaf. Daarin doet hij een beroep op de gemeente om wat Jezus zegt serieus te nemen en serieus uit te werken. Hij schrijft: 'Men kan het experiment met de atoombom niet meer laten, omdat men het experiment der liefde te onzaliger ure 'onrealistisch' is gaan noemen.' Dat roept om een biddende en aan vrede werkende gemeente die zingt:

*Geef vrede, Heer, geef vrede,  
de wereld wil slechts strijd.  
Al wordt het recht beleden,  
de sterkste wint het pleit.  
Het onrecht heerst op aarde,  
de leugen triomfeert,  
ontluistert elke waarde,  
o redt ons sterke Heer.*

Dit is geen vroom slot, maar een hartenkreet.